

KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SRITYJE NUSTATYMO IR VERTINIMO IŠVADA

2021 m. rugsėjo 1 d.

1. ĮVADAS

1.1. Vertinama veiklos sritis – viešųjų pirkimų vykdymas valstybės įmonėje Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centre „GIS-Centras“

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo (toliau – Korupcijos prevencijos įstatymas) 6 straipsnio 3 dalimi ir 16 straipsnio 3 dalimi, valstybės įmonėje Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centre „GIS-Centras“ (toliau – Įmonė; GIS-Centras) 2021 m. III ketvirtį atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės (toliau – KPT) nustatymas.

GIS-Centras atliko korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą ir vertinimą viešųjų pirkimų (toliau taip pat vadinama – pirkimai) vykdymo srityje (toliau – veiklos sritis), ir tai aprašė korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir vertinimo išvadoje (toliau – Vertinimo išvada).

Apie pasirinktą nagrinėti veiklos sritį raštu¹ informuota Įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – Žemės ūkio ministerija).

Vertinama veiklos sritis pasirinkta analizuoti laikantis principo, kad viešųjų pirkimų sritis laikytina rizikinga, todėl tikslinga ją išnagrinėti ne rečiau nei kartą per tris metus. Paskutinį kartą KPT nustatymas viešųjų pirkimų srityje vykdytas 2018 metais.

KPT nustatymą atliko GIS-Centro direktoriaus pavaduotojas ekonomikai ir ūkiui² (toliau – veiklos srities vertintojas; vertintojas). 2018 metais KPT nustatymas buvo atliktas kito darbuotojo.

1.2. Vertinimo tikslas

Veiklos srities vertinimo tikslas – nustatyti konkrečius korupcijos rizikos veiksnius ir kitas sąlygas, įvykius bei aplinkybes, galinčias sudaryti prielaidas darbuotojams padaryti korupcinio pobūdžio nusižengimus, pateikti siūlymus dėl viešųjų pirkimų proceso (vykdymo ir teisinio reglamentavimo) tobulinimo, prireikus parengti bei įgyvendinti korupcijos prevencijos priemones vertinimo metu nustatytiems korupcijos rizikos veiksniams valdyti ar pašalinti.

1.3. Apimtis

Įmonės atlikto vertinimo rūšis – veiklos srities vertinimas antikorupciniu požiūriu. Analizuota viešųjų pirkimų vykdymo sritis Įmonėje nuo 2020 m. rugpjūčio 1 d. iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. (vertinant ir kai kuriuos prieš tai priimtus sprendimus, turinčius įtakos pirkimų procesui ar konkrečiam pirkimui, kurio procedūros vyksta analizuojamu laikotarpiu). Analizė (vertinimas) pradėta 2021 m. liepos 19 d., baigta 2021 m. rugpjūčio 31 d.

Siekiant nustatyti korupcijos pasireiškimo tikimybę vertinta:

¹ 2021 m. liepos 9 d. raštas Nr. (5.2E) 12RD-147 „Dėl veiklos sričių korupcijos pasireiškimo tikimybei įvertinti pasirinkimo“

² GIS-Centro direktoriaus 2020 m. lapkričio 12 d. įsakyme Nr. (1.2)1AT-175 „Dėl korupcijos prevencijos priemonių vykdytojų paskyrimo“ nustatyta, kad už korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą atsakingas direktoriaus pavaduotojas ekonomikai ir ūkiui arba įmonės vadovo įsakymu sudaryta korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo grupė (kai ji sudaroma)

1. ar pasirinktoje veiklos srityje yra priimti visi vidaus teisės aktai būtini įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų įgyvendinimui, ar nustatyta sprendimų priėmimo, veiksmų atlikimo tvarka yra skaidri, ar nėra galimybės korupcijos apraiškoms;
2. ar vidaus teisės aktuose įtvirtinti sprendimų priėmimo principai, aiškūs kriterijai, sprendimo priėmimo terminai, apibrėžti sprendimus priimančys subjektai ir jų įgaliojimai;
3. ar atskirtos sprendimų priėmimo ir kontrolės funkcijos, ar nustatyta tvarka pakankama, ar ji nesuteikia per didelės diskrecijos Įmonės darbuotojams veikti savo nuožiūra, ar joje nėra perteklinių reikalavimų;
4. kaip Įmonėje vyksta (vyko) viešųjų pirkimų poreikio planavimas, pirkimų planavimas, pirkimų vykdymas, kontrolė, pirkimo sutarčių vykdymo priežiūra;
5. ar veiklos srityje laikomasi įstatymų, kitų teisės aktų reikalavimų.

Taip pat remtasi Valstybės ir savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011 m gegužės 13 d. įsakymu Nr. 2-170.

1.4. Metodai

Duomenų veiklos srities analizei rinkimo ir vertinimo metodai: KPT nustatymas atliktas analizuojant teisės aktų ir dokumentų turinį, stebint ir analizuojant prieinamą informaciją (interneto svetainės, intranetas ir dokumentų valdymo sistema), kreipiantis papildomos informacijos į Įmonės struktūrinius padalinius, apklausiant atsakingus už veiklos sritį darbuotojus (interviu metodu), analizuojant jų pateiktą informaciją, atliekant Įmonės sprendimų, susijusių su vertinama sritimi, analizę.

2. VEIKLOS SRITIES VERTINIMAS

2.1. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo kriterijai veiklos srityje

Veiklos sritis vertinta atsižvelgiant į Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nurodytus kriterijus. Įmonės veiklos sritis vertinta pagal šiuos 7 kriterijus:

1) Ar padaryta korupcinio pobūdžio nusikalstama veika?

Nagrinėjamoje veiklos srityje vertinimo laikotarpiu nebuvo užfiksuota Korupcijos prevencijos įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atvejų. Vertintojo ir Įmonės turimais duomenimis, veiklos srityje nebuvo užfiksuota kitų tapataus pobūdžio (korupcinio pobūdžio), tačiau mažiau pavojingų teisės pažeidimų, už kuriuos numatyta administracinė, drausminė ar kitokia teisinė atsakomybė, atvejų.

2) Ar pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas?

Įmonei nėra suteikti įgaliojimai vykdyti veiklą, skirtą prižiūrėti, kaip jiems nepavaldūs fiziniai ar juridiniai asmenys laikosi įstatymų, kitų teisės aktų reikalavimų. Įmonei nėra suteikti įgaliojimai vykdyti kontrolės, administracinės priežiūros funkcijas, nesusijusias su Įmonės vidaus administravimu.

3) *Ar atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė yra pakankamai reglamentuoti?*

Įmonės darbuotojų, dalyvaujančių atliekant viešuosius pirkimus ir su viešaisiais pirkimais susijusiuose procese, įgyvendinami uždaviniai, vykdomos funkcijos, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka apibrėžti Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir Įmonės priimtuose teisės aktuose (dokumentuose) (žr. Vertinimo išvados 2.2 dalį). Darbuotojų uždavinius ir funkcijas, teises bei pareigas ir atsakomybę taip pat nustato darbuotojų pareigybių aprašymai, su kuriais darbuotojai susipažinę (t.y. darbuotojai žino pareigas, teises ir atsakomybę atliekant pareigas).

Įmonėje priimta visa eilė vidaus teisės aktų, reglamentuojančių su viešaisiais pirkimais susijusius klausimus (įskaitant konfidencialios informacijos apsaugą (komercinės paslapties saugojimą, duomenų apsaugą, asmens duomenų apsaugą, informacijos saugumą). Vidaus teisės aktuose numatyta atsakomybė už Įmonės vidinių tvarkų, taisyklių nuostatų nesilaikymą.

Darbuotojų pavaldumas, atskaitingumas nustatytas darbuotojų pareigybės aprašymuose ir Įmonės vidaus teisės aktuose. Vertinant pareigas viešųjų pirkimų proceso vykdyme, teisės aktuose reglamentuota, darbuotojai vykdydami pirkimus atskaitingi Įmonės vadovui („Komisija dirba pagal ją sudariusios perkančiosios organizacijos patvirtintą darbo reglamentą, yra jai atskaitinga ir vykdo tik rašytines jos užduotis ir įpareigojimus.“³, „Pirkimų organizatorius ir Komisija yra atskaitingi perkančiajai organizacijai ir vykdo tik rašytines jos užduotis bei įpareigojimus“⁴).

4) *Ar veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu?*

Įmonei nėra suteikti įgaliojimai išduoti leidimus, licencijas, suteikti nuolaidas, lengvatas ir kitokias papildomas teises (atsisakyti jas išduoti, sustabdyti, panaikinti jų galiojimą ir kt.).

5) *Ar daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo?*

Viena vertus, priimant sprendimus dėl viešųjų pirkimų vykdymo Įmonėje paprastai nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 11 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Įmonės vadovas organizuoja kasdieninę įmonės veiklą ir veikia įmonės vardu esant santykiams su kitais asmenimis. Įmonės vadovas turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius. Įmonės įstatuose gali būti nurodyti sandoriai, kuriems sudaryti būtina turėti valdybos, o jeigu valdyba nesudaroma, – įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos išankstinį pritarimą.“ VĮ „GIS-Centras“ įstatuose⁵ (25, 26 p.) nustatyta, kad „Įmonės vadovas turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius“, „Įmonės vadovo teisės ir pareigos (...) nustatyta Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme, Civiliniame kodekse, kituose teisės aktuose, šiuose įstatuose, išskyrus atvejus, kai pagal šiuos įstatus sprendimai turi būti suderinti su ministerija“.

Kita vertus, prekių, paslaugų įsigijimo planavime ir pirkimų priežiūros (kontrolės) procese dalyvauja ir Įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (plačiau Vertinimo išvados 2.3 dalyje).

³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 19 str. 1 d.

⁴ Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo, patvirtinto Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1S-97, 14 punktą

⁵ Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ įstatatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2018 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. 3D-114 „Dėl Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ įstatų tvirtinimo“

Be to, Įmonės vadovo (direktoriaus) ir viešųjų pirkimų vykdytojų sprendimų veiklos srityje priėmimo laisvę riboja tiek sutarčių su Žemės ūkio ministerija, tiek teisės aktų nuostatos: Įmonės valdymą, pirkimus, interesų derinimą, korupcijos prevenciją, etikos normas reglamentuojantys teisės aktai. Svarbią reikšmę korupcijos prevencijai turi pirkimus vykdančių asmenų privačių interesų deklaracijų viešinimas (www.vtek.lt) ir pirkimų sutarčių (kartu su laimėjusiu pasiūlymu), viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų viešinimas (www.cvpp.lt).

6) Ar naudojama valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija?

Veiklos sritis nėra susijusi su informacijos įslaptinimu ar išslaptinimu. Bet kokių atveju Įmonėje yra įdiegta ir veikia (sertifikuota) Informacijos saugumo valdymo sistema (toliau – ISVS) (sertifikavimo sritis *Geografinių informacinių sistemų (GIS) ir erdvinių duomenų kūrimas ir tvarkymas. Lietuvos Respublikos globalinės padėties nustatymo sistemos nuolatinių stočių tinklo (LitPOS) tvarkymas*), atitinkanti tarptautinio standarto ISO 27001:2013 „Informacinės technologijos. Saugumo metodai. Informacijos saugumo valdymo sistemos. Reikalavimai.“ nuostatas. Darbuotojai yra susipažinę su ISVS dokumentais. Su darbuotojais sudarytos Konfidencialumo sutartys, kuriose numatyta darbuotojų atsakomybė už konfidencialios informacijos atskleidimą (įskaitant netesybas).

7) Ar anksčiau atlikus korupcijos rizikos analizę, buvo nustatyta veiklos trūkumų?

Specialiųjų tyrimų tarnyba nebuvo atlikusi korupcijos rizikos analizės Įmonėje ar veiklos srityje.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta aukščiau, nagrinėjama veiklos sritis neatitinka Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nurodytų kriterijų, t.y. veiklos srityje didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė neegzistuoja.

2.2. Teisinis reglamentavimas

2.2.1. Pirkimų principai ir teisinis reglamentavimas

GIS-Centras yra perkančioji organizacija, nes atitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – Viešųjų pirkimų įstatymas) 2 straipsnio 25 dalies 2 punkto sąlygas (*viešasis ar privatusis juridinis asmuo, kurio veikla skirta specialiai nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio viešiesiems interesams tenkinti; veikla daugiau kaip 50 procentų finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, Įmonė yra kontroliuojama valstybės institucijos – Įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančios ŽŪM*). Įmonė nėra įrašyta į Centrinį valstybinio administravimo subjektų sistemai priklausančių perkančiųjų organizacijų sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministro 2003 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 4-72 „Dėl Centrinį valstybinio administravimo subjektų sistemai priklausančių perkančiųjų organizacijų sąrašo patvirtinimo“.

VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ korupcijos prevencijos politikoje⁶ nustatytas skaidrių viešųjų pirkimų principas (*„Įmonės viešųjų pirkimų veikla vykdoma skaidriai, laikantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, reikalavimų“*); neteisėtų (netinkamų) dovanų ir paslaugų

⁶ GIS-Centro direktoriaus 2020 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. (1.2)IAT-182 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-centras“ korupcijos prevencijos politikos patvirtinimo“

vingimo principas („Dovanų ar kitų naudų priėmimas ir suteikimas gali būti suprantamas kaip kyšininkavimas ar papirkimas. Darbuotojams draudžiama priimti dovanas arba jas teikti, jeigu tai susiję su asmens tarnybine (darbine) padėtimi ar pareigomis arba jei tai gali sukelti interesų konfliktą, taip pat moralinį ar kitokio pobūdžio įsipareigojimą, galintį turėti įtakos deryboms, viešiesiems pirkimams, sandorių sudarymui ar kitaip paveikti sprendimus ar sukelti abejonių dėl šių sprendimų objektyvumo ir nešališkumo“).

Įmonės vidaus tvarkos taisyklėse⁷ (53, 54 p.), numatyta, kad „Darbuotojai turi užtikrinti, kad tam tikri Įmonės veiklą veikiantys rizikos veiksniai nesudarytų galimybių korupcijai pasireikšti. Darbuotojai nedelsdami privalo informuoti tiesioginį vadovą bei asmenį ar komisiją, Įmonėje atsakingą už korupcijos prevenciją, apie galimą ir (ar) realų korupcinio pobūdžio poveikį, su kuriuo susiduria vykdydami funkcijas, kitas reikšmingas aplinkybes, galinčias sudaryti prielaidas korupcijai pasireikšti.“; „Darbuotojai privalo (...) vengti interesų konflikto ir laikytis Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytos bei Įmonėje galiojančios viešųjų ir privačių interesų derinimo tvarkos“.

GIS-Centrai planuojant, organizuojant (toliau vadinama – viešųjų pirkimų vykdymas) viešuosius pirkimus esminiai Lietuvos Respublikos teisės aktai yra – Viešųjų pirkimų įstatymas, Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašas, patvirtintas Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1S-97 „Dėl Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo patvirtinimo“, Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymai ir kiti teisės aktai.

GIS-Centro įstatuose⁸ (46 p.) nustatyta, kad „Įmonės vykdomų viešųjų pirkimų skelbimai ir kita informacija skelbiami Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.“ Įmonės sudaromose sutartyse, kurias vykdančios (t.y. vykdančios specialiuosius įpareigojimus) gaunamos biudžeto lėšos yra nustatyta, kad „GIS-Centras prekes, paslaugas ir darbus perka teisės aktų nustatyta tvarka“, sutartyse pateikiamos ir programos „Žemės tvarkymas ir administravimas bei erdvinės informacijos infrastruktūros vystymas“ sąmatos (su finansavimo konkrečioms išlaidoms eilutėmis pagal ekonominius straipsnius).

Pagrindiniai Įmonės vidaus teisės aktai, reglamentuojantys Įmonės vykdomus viešuosius pirkimus, yra:

- VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarka, patvirtinta GIS-Centro direktoriaus 2019 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-24 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkos pakeitimo“;
- GIS-Centro direktoriaus 2017 m. rugsėjo 29 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-52 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo įmonėje“;
- GIS-Centro direktoriaus 2019 m. lapkričio 6 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-182 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų komisijos sudarymo“ (su pakeitimais);
- GIS-Centro direktoriaus 2021 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-104 „Dėl valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų organizavimo ir atsakingų asmenų paskyrimo“ (toliau – 2021-06-30 įsakymas Nr. (1.2)1AT-104);

⁷ GIS-Centro direktoriaus 2019 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-190 „Dėl Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“

⁸ Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ įstatatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2018 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. 3D-114 „Dėl Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ įstatų tvirtinimo“

- GIS-Centro direktoriaus 2017 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-38 „Dėl įmonės viešųjų pirkimų vykdymo“;
- VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ kokybės vadovas⁹ (toliau – Kokybės vadovas);
- GIS-Centro direktoriaus 2021 m. sausio 27 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-16 „Dėl VD (*duomenys nuasmeninti*) skyrimo žaliųjų viešųjų pirkimų specialistu“.

Įmonėje 2021-06-30 įsakymu Nr. (1.2)1AT-104 nustatyta viešųjų pirkimų poreikio nustatymo, planavimo, organizavimo ir kontrolės tvarka, nustatytos viešųjų pirkimų procese dalyvaujančių asmenų teisės bei pareigos.

Kokybės vadove (38.1 p.) nustatyta, kad „*Įmonėje patvirtintų viešuosius pirkimus reglamentuojančių dokumentų aktualios redakcijos skelbiamos Įmonės intranete*“. Analizės metu nustatyta, kad intranete viešai prieinami su viešaisiais pirkimais susiję Įmonės vidaus teisės aktai.

Visgi, Kokybės vadovas yra taisytinas: skiltis „Pirkimų vykdymas Įmonėje“ turi būti atnaujinta pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus arba dedama nuoroda į kitus Įmonės vidaus teisės aktus, nes nustatyta tam tikrų neatitikimų teisiniam reguliavimui, pvz., 39.3 p. „*Pirkimo organizatorius dirba pagal Įmonės direktoriaus patvirtintą viešųjų pirkimų organizatoriaus darbo tvarkos aprašą. Supaprastinti viešieji pirkimai vykdomi vadovaujantis VPĮ ir VĮ „GIS-Centras“ supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklėmis, kurios skelbiamos Įmonės interneto svetainėje ir Įmonės intranete.*“

Apibendrinant viešųjų pirkimų teisinį reglamentavimą, galima teigti, kad **šiuo metu Įmonė yra priėmusi būtinus teisės aktus, reikalingus įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų įgyvendinimui, reglamentuojančius veiklos sritį. Vidaus teisės aktuose įtvirtinti sprendimų priėmimo principai, apibrėžti sprendimus priimančys subjektai, jų įgaliojimai ir atsakomybė.** Teisės aktuose nustatyta sprendimų priėmimo, veiksmų atlikimo tvarka yra skaidri.

Analizės metu nustatyta, kad iki 2021 m. birželio 30 d. detalaus vidaus teisės akto, reglamentuojančio pirkimų planavimą ir pirkimų prevencinę kontrolę (priežiūrą) nebuvo. Todėl Įmonėje, galėjo egzistuoti interesų konfliktų kilimo, kronizmo ar panašaus pobūdžio rizika. Riziką bet koku atveju mažino tai, kad Įmonėje galioja ir darbuotojai supažindinti su vidaus teisės aktais, numatančiais pareigą vengti interesų konfliktų ir jam kilus nusišalinti nuo sprendimų priėmimo (VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ etikos kodeksas¹⁰ (toliau – Etikos kodeksas), GIS-Centro direktoriaus įsakymai dėl interesų derinimo¹¹). Įmonėje įsteigtas ir veikia informacijos apie pažeidimus kanalas¹².

Analizės metu nustatyta, kad nors Įmonė patvirtino vidaus teisės aktus, reikalingus įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų įgyvendinimui, tačiau viešųjų pirkimų proceso reglamentavimas galėtų būti tobulinimas.

Siekiant sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę (individualius korupcijos rizikos veiksnius) viešųjų pirkimų procese, tikslinga apsvarstyti galimybę Įmonės viešuosius pirkimus reglamentuojančias normas išdėstyti keliuose vidaus teisės aktuose (t.y. sumažinant teisės aktų

⁹ Patvirtinta GIS-Centro direktoriaus 2020 m. gegužės 28 d. įsakymu Nr. (1.2) 1AT-87 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ kokybės vadovo pakeitimo“

¹⁰ Etikos kodeksas, patvirtintas GIS-Centro direktoriaus 2020-05-08 įsakymu Nr. (1.2.)1AT-71

¹¹ GIS-Centro direktoriaus 2021 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-67 „Dėl privačių interesų deklaravimo ir viešųjų ir privačių interesų derinimo“, iki tol galiojo GIS-Centro direktoriaus 2020 m. kovo 25 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-47 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo įgyvendinimo“

¹² GIS-Centro direktoriaus 2019 m. balandžio 24 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-59 „Dėl informacijos apie pažeidimus gautus VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ vidiniu kanalu nagrinėjimo ir tvarkymo bei kompetentingo subjekto paskyrimo“

kiekį) arba skelbti teisės aktų suvestines redakcijas (t.y. dabar yra nemažas kiekis teisės aktų, dalis jų punktų jau nebegalioja).

2.3 Veiklos srities vertinimas

2.3.1. Pirkimų proceso eiga. Pirkimų procese dalyvaujantys asmenys ir jų atsakomybės.

Pirkimų procese ir atskiruose etapuose dalyvaujantys asmenys ir jų atsakomybės yra nustatytos GIS-Centro vidaus teisės aktuose. Šioje dalyje aprašomas ir analizuojamas Įmonėje reglamentuotas ir vykdomas pirkimų procesas, skirstant jį į etapus.

Pirkimų poreikio nustatymo ir planavimo etapas (toliau – pirkimų planavimas)

GIS-Centro reikmėms reikalingų įsigyti prekių, paslaugų ir (ar) darbų poreikį formuoja pirkimų iniciatoriai, kurie nurodo pirkimo būdu įsigyti reikalingų prekių, paslaugų arba darbų, būtinų struktūrinio padalinio funkcijų ir uždavinių vykdymui arba projekto įgyvendinimui, poreikį. Jeigu numatoma pirkimų sutartis apmokėti iš GIS-Centro vykdomų priemonių sąmatų (biudžetinių lėšų), lėšos pirkimams turi būti įtrauktos ar planuojamos ateinančių biudžetinių metų sąmatoje. Pirkimų iniciatoriai rengia ir teikia už pirkimų planavimą atsakingam asmeniui planuojamų ateinančiais biudžetiniais metais pirkimų sąrašą (GIS-Centro direktoriaus 2021-06-30 įsakymas Nr. (1.2)1AT-104).

Už pirkimų planavimą atsakingas asmuo pagal iš pirkimų iniciatorių gautą pirkimų poreikį bei atsižvelgdamas į GIS-Centro finansines galimybes, rengia GIS-Centro biudžetinių metų pirkimų plano (toliau – Pirkimų planas) projektą, kuris turi būti derinamas su vyriausiuoju buhalteriu ir pirkimų iniciatoriais ir/ar direktoriaus pavaduotojais¹³.

Metinis 2021 m. viešųjų pirkimų planas sudarytas 2021 m. vasario 9 d., planuojamų vykdyti 2021 m. viešųjų pirkimų suvestinė paskelbta 2021 m. kovo 5 d. Centriniam viešųjų pirkimų portale www.cvpp.lt. Iki 2021 m. rugpjūčio 27 d. pirkimų planas atnaujintas 3 kartus, suvestinė 1 kartą. Metinis 2020 m. viešųjų pirkimų planas sudarytas 2020 m. vasario 20 d., paskutinis atnaujinimas 2020 metais buvo 2020 m. lapkričio 13 d., 2020 metais atnaujinta 4 kartus.

Direktoriaus pavaduotojui ekonomikai ir ūkiui pareigybės aprašyme nustatyta funkcija „vykdyti metinį Įmonės viešųjų pirkimų planavimą, skaičiuoti viešųjų pirkimų vertes, pildyti viešųjų pirkimų suvestinę ir vykdyti metinių ataskaitų teikimą Viešųjų pirkimų tarnybai“. Analogiška nuostata išdėstyta GIS-Centro direktoriaus 2019 m. rugsėjo 23 d. įsakyme Nr. (1.2)1AT-160 „Dėl (duomenys nuasmeninti) skyrimo atsakingu už metinių viešųjų pirkimų ataskaitų bei pirkimų planų (suvestinių) rengimą bei paskelbimą“.

GIS-Centro direktoriaus 2021-06-30 įsakyme Nr. (1.2)1AT-104 papildomai nustatyta, kad už pirkimų planavimą atsakingas asmuo pildo poreikių įsigyti prekių, paslaugų ir darbų registrą, kuriame kaupia informaciją apie pirkimų iniciatorių pateiktus pirkimų sąrašus; įvertinęs iš pirkimų iniciatorių gautą pirkimų poreikį ir finansines galimybes pirkimui, rengia ir teikia GIS-Centro direktoriui tvirtinti Pirkimų planą ir jo pakeitimus (patikslinimus), skaičiuoja numatomų pirkimų vertes ir parenka į Pirkimų planą įtraukiamų pirkimo būdus; pirkimo iniciatoriui pateikus pirkimo paraišką, sprendžia ar pirkimui yra lėšų, nurodo pirkimo sutarties finansavimo šaltinius.

Vyriausiasis buhalteris už pirkimų planavimą atsakingo asmens teikimu derina Pirkimų planą, patikrina pirkimo iniciatoriaus pateiktą pirkimo paraišką: patikrina pirkimo finansinę dalį (išlaidų tinkamumą, išlaidų ekonominės klasifikacijos kodus ir pan.)¹⁴.

¹³ 2021-06-30 įsakymas Nr. (1.2)1AT-104

¹⁴ 2021-06-30 įsakymas Nr. (1.2)1AT-104

Remiantis 2021-06-30 įsakymu Nr. (1.2)1AT-104, priimant sprendimus pirkimų planavimo srityje turėtų dalyvauti ne tik Įmonės vadovas, už pirkimų planavimą atsakingas asmuo, tačiau vyriausiasis buhalteris, direktoriaus pavaduotojai, pirkimo iniciatoriai.

Pažymėtina, kad prekių, paslaugų įsigijimo planavime dalyvauja ir Įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija. Įmonė pirkimų planą teikia ir Žemės ūkio ministerijai (2021 metų planas pateiktas 2021-02-09). Žemės ūkio ministras tvirtina metinę pajamų ir išlaidų sąmatą bei metinį ilgalaikio turto įsigijimo planą¹⁵, lėšos pirkimams planuojamos ateinančių biudžetinių metų atitinkamos programos priemonių vykdymo sąmatoje. Įmonė taip pat teikia informaciją Žemės ūkio ministerijai apie pajamų ir išlaidų sąmatos ir ilgalaikio turto įsigijimo plano pusmečio bei metinį įgyvendinimą.

Apibendrinant, galima teigti, kad Įmonės galios pirkimų planavime ribotos. Pirkimų planavimo procese dalyvauja bei sprendimus priima ne tik Įmonė, tačiau ir GIS-Centro teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija – Žemės ūkio ministerija. Įmonės darbuotojams nėra suteikta neribotos galimybės veikti savo nuožiūra pirkimų planavimo etape.

Rekomenduojama formuojant viešųjų pirkimų poreikį visų pirma atsižvelgti į Įmonės tikslus ir prioritetus, vykdomus specialiuosius įpareigojimus.

Pirkimų inicijavimo etapas

Analizės metu nustatyta, kad Įmonė atskiro pirkimų iniciatorių sąrašo neturi. *Už viešųjų pirkimų organizavimą atsakingas darbuotojas iki pirkimo pradžios pateikia informaciją atsakingam už privačių interesų deklaravimo priežiūrą ir Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūrą asmeniui apie darbuotojus, atliekančius pirkimo iniciatoriaus funkcijas (informacijos pateikti nebūtina tuo atveju, jei rašytinis pirkimo inicijavimo dokumentas buvo vizuotas minėto atsakingo asmens)*¹⁶.

Analizės metu nustatyta, kad atsakingas už interesų derinimą ir korupcijos prevenciją asmuo paprastai gauna pirkimo iniciatoriaus pateiktą pirkimo paraišką vizuoti, todėl turi informaciją apie pirkimo iniciatorius, ir patikrina ar jie yra deklaravę privačius interesus, ar nėra kitų reikšmingų korupcijos rizikos veiksnių inicijavimo procese. Jeigu pirkimo iniciatorius nėra deklaravęs privačių interesų, jam nurodoma juos deklaruoti. Visgi, ši nuostata dėl pirkimo paraiškos vizavimo, Įmonės teisės aktuose nenustatyta.

VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkoje nurodyta, kad „*Pirkimo iniciatorius – perkančiosios organizacijos padalinys, jei padalinio nėra – darbuotojas, kuris nurodė poreikį įsigyti reikalingas prekes, paslaugas arba darbus.*“ Paprastai pirkimo iniciatorius yra struktūrinio padalinio arba projekto vadovas. Jeigu pirkimo iniciatorius yra darbuotojas, tai jo inicijavimą vizuoja tiesioginis vadovas.

Pirkimo iniciatorius dėl pirkimo teikia pirkimo paraišką. Analizės metu nustatyta, kad ne visais atvejais pirkimo iniciatorius pirkimo paraiškoje pateikia visą reikalingą pirkimui įvykdyti informaciją (nesilaikoma VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkos 6 p. reikalavimo).

Rekomenduojama apsvarstyti galimybę parengti pirkimo paraiškos pavyzdinę formą, kas sumažintų riziką, kad pirkimo iniciatorius pateiks nepilną informaciją. Siekiant išvengti klaidų ar

¹⁵ Vadovaujamas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2016 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 3D-632 „Dėl valstybės valdomų įmonių duomenų teikimo“

¹⁶ GIS-Centro direktoriaus 2021 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-66 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo bei atsakingų asmenų paskyrimo“ 7.2 p.

piktnaudžiavimo rizikų pirkimų inicijavimo etape, taip pat tikslinga kelti (ugdyti) pirkimo iniciatorių kompetencijas viešųjų pirkimų srityje.

Siekiant sumažinti piktnaudžiavimo riziką pirkimo poreikio nustatymo (pirkimo planavimo) etape, siūloma apsvarstyti galimybę, į teisės aktus įtraukti nuostatą, kad pirkimo iniciatoriaus (struktūrinio padalinio vadovo) teikiamas inicijavimo dokumentas turi būti vizuotas pavaduotojo pagal kuruojamą sritį.

Siekiant užtikrinti pirkimų iniciatorių privačių interesų deklaratavimą prievolės laikymąsi ir deklaratavimą kontrolę, rekomenduojama sudaryti pirkimo iniciatorių sąrašą bei apsvarstyti galimybę į viešųjų pirkimų registrą įtraukti informaciją apie pirkimo iniciatorių.

Apibendrinant, galima teigti kad pirkimų inicijavimas yra reglamentuotas Įmonės vidaus teisės aktuose.

Pirkimų organizavimo etapas

Viešuosius pirkimus teisės aktų nustatytais atvejais Įmonėje vykdo pirkimų (pirkimo) organizatorius ir viešųjų pirkimų komisija. Atsižvelgiant į pirkimų apimtį ir pobūdį, GIS-Centre gali būti paskirti keli pirkimų organizatoriai ar sudaryta viešųjų pirkimų komisija vienam ar keliems pirkimams arba nuolatinė pirkimų komisija. Mažos vertės pirkimams organizuoti ir atlikti turi būti sudaroma Komisija, kai numatoma prekių, paslaugų ar darbų vertė didesnė nei 15 000 Eur be PVM¹⁷.

Pirkimo organizatoriai paskirti, pirkimo komisijos suformuotos Įmonės direktoriaus ar jo funkcijas vykdančio asmens įsakymais. Pirkimo vykdytojų (pirkimo organizatorių ir komisijos narių) teisės ir pareigos nustatytos, aiškus jų pavaldumas ir atskaitingumas vykdant konkrečias su pirkimų vykdymu susijusias veiklas.

Pirkimų organizatoriai yra paskirti GIS-Centro direktoriaus 2017 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-38 „Dėl įmonės viešųjų pirkimų vykdymo“; 2019 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-9 „Dėl (*duomenys nuasmeninti*) skyrimo viešųjų pirkimų organizatoriumi“. Kiti pirkimų organizatoriai paskiriami konkrečioms pirkimams atlikti arba pirkimo organizatoriaus funkcija nustatyta pareigybės aprašyme (pvz., direktoriaus pavaduotojo ekonomikai ir ūkiui pareigybės aprašyme nustatyta funkcija „*Įmonės direktoriaus pavedimu vykdyti Įmonės viešųjų pirkimų komisijos pirmininko ir mažos vertės viešųjų pirkimų organizatoriaus (pirkimų organizatoriaus) pareigas*“).

Pirkimų organizatorių funkcijos numatytos 2021-06-30 įsakyme Nr. (1.2)1AT-104, VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkoje, patvirtintoje GIS-Centro direktoriaus 2019 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-24.

Galimas korupcijos riziką didinantis veiksnys yra tai, kad Įmonėje nėra atskiro viešųjų pirkimų skyriaus arba specialisto etato, pirkimų organizatoriaus funkcijos priskirtos kitas pareigas užimantiems darbuotojams (pvz. projektų administratoriams, sistemų inžinieriui, direktoriaus pavaduotojui ekonomikai ir ūkiui), kuriems viešųjų pirkimų vykdymas yra kaip šalutinė arba papildoma funkcija. Iš vienos pusės, naudojant tokį modelį atsiranda galimybė rotuoti viešųjų pirkimų procedūras vykdančius asmenis. Iš kitos pusės, tikėtina, kad paskyrus darbuotoją, atliekantį tiesioginę funkciją viešųjų pirkimų srityje, yra daugiau galimybių įgyti ir ugdyti darbuotojų, dirbančių viešųjų pirkimų srityje, kompetencijas, efektyviau tobulinti profesines žinias.

¹⁷ VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkos, patvirtintos GIS-Centro direktoriaus 2019 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. (1.2) 1AT-24 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkos pakeitimo“, 14 punktas

Nuolatinė viešųjų pirkimų komisija suformuota 2019 m. lapkričio 6 d. GIS-Centro direktoriaus įsakymu Nr. (1.2)1AT-182, Komisiją sudarė penki nariai. 2021 m. liepos 7 d. komisijos sudėtis papildyta teisinį išsilavinimą turinčiu darbuotoju¹⁸.

2019 m. lapkričio 6 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-182 viešųjų pirkimų komisija įpareigota atliekant viešųjų pirkimų procedūras vadovautis viešuosius pirkimus reglamentuojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentu, patvirtintu VĮ „GIS-Centras“ direktoriaus 2018 m. liepos 11 d. įsakymu Nr. (1.2)AT-70 (atsižvelgiant į vėlesnius reglamento pakeitimus, jeigu tokių būtų), ir kitais GIS-Centro vidaus dokumentais.

Įmonėje tam tikrų grupių pirkimams (atskiriems Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamiems projektams įgyvendinti reikalingų prekių ir paslaugų pirkimams) buvo suformuojamos atskiros komisijos.

Komisijos dirba pagal Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentą¹⁹ (toliau – Reglamentas). Komisija, veikdama Įmonės vardu, savarankiškai priima sprendimus, susijusius su pirkimo procedūrų vykdymu, ir nėra prievolės sprendimo derinti su kita institucija bei sprendimui priimti nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo.

Reglamento 7.3 papunktyje nustatyta, kad komisija „*rengia pirkimo dokumentus (išskyrus techninę dalį (techninę specifikaciją)*“, tačiau realiai komisija atsižvelgia į pirkimo iniciatoriaus pirkimo paraiškoje pateiktą informaciją ir sąlygas. Komisija pritaria pirkimo dokumentams (7.4 p.), pirkimo dokumentus tvirtina komisijos pirmininkas (12.3 p.).

2021-06-30 įsakymu Nr. (1.2)1AT-104 suteikta teisė komisijai papildyti pirkimo dokumentus „*komisija, jei reikalinga, siūlo pirkimo iniciatoriui nustatyti arba nustato pirkimo dokumentuose papildomus kvalifikacijos ir techninės specifikacijos reikalavimus, tiekėjų pašalinimo pagrindus, kokybės vadybos / aplinkos apsaugos standartus, pasiūlymų vertinimo kriterijus, pagrindines pirkimo sutarties sąlygas, kurių nenurodė pirkimų iniciatorius*“. Siekiant išvengti klaidų pirkimų dokumentuose ar neatitikčių teisės aktų reikalavimams, rekomenduojama ir Reglamentą papildyti nuostatomis, suteikiančioms teisę komisijai *siūlyti pirkti per CPO arba iš jos, jei reikalinga, siūlyti papildomus kvalifikacijos ir techninės specifikacijos reikalavimus, tiekėjų pašalinimo pagrindus, kokybės vadybos / aplinkos apsaugos standartus, pasiūlymų vertinimo kriterijus, pagrindines pirkimo sutarties sąlygas, kurių nenurodė pirkimų iniciatorius arba siūlyti pateiktų reikalavimų pataisymus; Jei komisijai nepavyksta jos siūlomų pirkimo dokumentų nuostatų pataisymų suderinti su pirkimų iniciatoriumi (kai atitinkamos nuostatos buvo pateiktos pirkimo paraiškoje) ir (arba) kitais asmenimis (jeigu tokia prievolė nustatyta Įmonės vidaus teisės aktuose ar kituose dokumentuose), galutinį sprendimą dėl pirkimo dokumentų tvirtinimo turėtų priimti GIS-Centro direktorius*.

Rekomenduojama papildyti Reglamentą nuostata, kad komisija perduoda informaciją atsakingiems asmenims įtraukti tiekėjus į melagingą informaciją pateikusių tiekėjų sąrašus, jei pirkimo procedūrų metu tiekėjas nuslėpė ar pateikė melagingą informaciją, kaip nustatyta Viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnio 4 dalies 4 punkte.

¹⁸ GIS-Centro direktoriaus 2021 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-119 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ direktoriaus 2019 m. lapkričio 6 d. įsakymo Nr. (1.2)AT-182 „Dėl VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų komisijos sudarymo“ pakeitimo“

¹⁹ GIS-Centro direktoriaus 2018 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. (1.2)1AT-70 „Dėl Topografijos ir inžinerinės infrastruktūros informacinės sistemos sukūrimo ir įdiegimo paslaugų viešojo pirkimo komisijos sudarymo ir Valstybės įmonės Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamento tvirtinimo“

Sudarant komisiją rekomenduojama:

- *siekti, kad komisijos daugumos nesudarytų asmenys, tarp kurių yra tiesioginis pavaldumas (iki 2021 m. liepos 9 d. komisijos sudėtyje buvo 3 vieno skyriaus darbuotojai, iš jų vienas paskirtas į skyriaus vedėjo pareigas nuo 2021 m. gegužės 17 d.);*
- *kiekvienam didelės apimties ir (ar) sudėtingam pirkimui formuoti atskirą komisiją, įtraukiant į ją perkamo objekto specialiujų žinių turinčius asmenis.*

Pažymėtina, kad Įmonės vidaus teisės aktuose nėra nustatyta viešųjų pirkimų komisijos narių ar pirkimų organizatorių rotacija. Nors komisijos narių ir pirkimų organizatorių rotacija mažintų korupcijos riziką viešųjų pirkimų srityje, tačiau dėl žmogiškųjų išteklių (įskaitant kompetencijas viešųjų pirkimų srityje) trūkumo (didžioji dalis Įmonės darbuotojų vykdo specialiuosius įpareigojimus, tvarko GIS-Centro tvarkomas valstybės informacines sistemas, Georeferencinio pagrindo kadastrą) vykdyti viešųjų pirkimų komisijos narių ir pirkimų organizatorių rotaciją Įmonė neturi galimybės.

GIS-Centro direktoriaus 2021 m. liepos 7 d. įsakyme Nr. (1.2.) 1AT-119 nurodyta pareiga „*kiekvienam Komisijos nariui nusišalinti nuo dalyvavimo rengiant, svarstant ar priimant sprendimus arba kitaip juos paveikti arba bandyti paveikti, jei tai gali sukelti interesų konfliktą, Perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto vadovų, pirkimo komisijos narių, asmenų, perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto vadovo paskirtų atlikti supaprastintus pirkimus, pirkimų procedūrose dalyvaujančių ekspertų ir pirkimų iniciatorių nusišalinimo tvarkos apraše, patvirtintame Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. KS-339 (...) ir VI „GIS-Centras“ vidaus teisės aktuose nustatyta tvarka.*“.

Analizuojamu laikotarpiu, nusišalinimų iš pirkimų vykdytojų negauta. Taip pat Įmonė nepateikė rašytinių išankstinių rekomendacijų darbuotojams, dėl interesų derinimo ir pareigos nusišalinti atliekant veiklas susijusias su viešaisiais pirkimais.

Prievolė komisijos nariams deklaruoti privačius interesus numatyta GIS-Centro direktoriaus 2021 m. balandžio 23 d. įsakyme Nr. (1.2.)1AT-66 „*Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo bei atsakingų asmenų paskyrimo*“ (iki šio įsakymo tai buvo numatyta 2020 m. kovo 25 d. įsakyme Nr. (1.2.)1AT-47). Siekiant teisinio aiškumo, Reglamente rekomenduojama nustatyti, kad *komisijos nariai Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatyme ir Įmonės vidaus teisės aktuose nustatyta tvarka privalo deklaruoti privačius interesus (pateikti arba patikslinti privačių interesų deklaraciją, joje nurodant savo pareigas, atliekamas pirkimų procedūrose) iki dalyvavimo pirkimų procedūrose pradžios.*

Atliekant analizę vertinta, ar visi darbuotojai, dalyvaujantys viešuosiuose pirkimuose, yra pateikę privačių interesų deklaracijas. Nustatyta, kad asmenys, kurie paskirti pirkimų organizatoriais, Privačių interesų registre (toliau – PINREG) yra deklaravę, kad dalyvauja Įmonės pirkimų procedūrose, tačiau privačių interesų deklaracijų PINREG tikrinimo metu 2021-08-19 11:00 val. ne visi buvo nurodę visas pareigas viešuosiuose pirkimuose (pvz.: nurodyta prie pareigų pobūdžio, kad yra pirkimo komisijos narys, tačiau nenurodyta, kad yra asmuo perkančiosios organizacijos vadovo paskirtas atlikti supaprastintus pirkimus arba atvirkščiai). Atsižvelgiant į tai, kad yra deklaruota sąsaja su Įmonės viešųjų pirkimų vykdymu, manytina, kad užtikrinama galimybė vadovams ir visuomenei susipažinti su viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų privačiais interesais ir taip užkirsti kelią rasti interesų konfliktų situacijoms bei plisti korupcijai.

Pirkimo sutarčių vykdymo priežiūra

Pirkimo sutarčių vykdymo priežiūra yra sudedamoji Įmonės viešųjų pirkimų proceso ir vidaus kontrolės dalis.

Už pirkimų sutarties vykdymą atsakingi asmenys nurodomi sutartyse (tokio reikalavimo Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra mažos vertės pirkimams), jų funkcijos numatytos GIS-Centro direktoriaus 2021-06-30 įsakyme Nr. (1.2)1AT-104, Kokybės vadove.

Kokybės vadove (39.6 p) nustatyta pirkimo sutarčių vykdymo priežiūra, apimanti šias veiklas:

- sudarytoje pirkimo sutartyje yra nurodomas už pirkimo sutarties vykdymą atsakingas Įmonės darbuotojas;
- sutarties vykdymo metu, prieš pasirašant priėmimo-perdavimo aktą, už pirkimo sutarties vykdymą atsakingas Įmonės darbuotojas patikrina suteiktas paslaugas/užsakytas prekes (*tikrina suteiktų paslaugų ir pateiktų prekių savybių ir su jomis susijusių tiekėjo pateiktų dokumentų atitikimą techniniams reikalavimams ir kitiems sutarties reikalavimams; vizuoja tiekėjo pateiktą Įmonei prekių, paslaugų ar darbų priėmimo-perdavimo aktą (...)*).

GIS-Centro direktoriaus 2021-06-30 įsakyme Nr. (1.2)1AT-104 nustatyta platesnis už pirkimo sutarčių vykdymo priežiūrą atsakingų asmenų funkcijų sąrašas, apimantis su pirkimu ir pirkimo sutarties vykdymu susijusių dokumentų (užsakymų ir kt.) rengimą; siūlymų dėl pirkimų sutarčių keitimo, nutraukimo ar pirkimo sutartyje numatytų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų taikymo tiekėjui inicijavimą; pirkimų sutarčių pratęsimo, keitimo ir nutraukimo projektų rengimą; už pirkimų organizavimą atsakingo asmens informavimą apie sutarties vykdymo metu iškilusias problemas ir siūlymus dėl analogiškų pirkimų vykdymo (pirkimo dokumentų, sutarties sąlygų, kvalifikacinių reikalavimų ir kt.) atestyje ir kt. Įsakyme nustatyta, kad vyriausiasis buhalteris „*pagal kompetenciją vykdo pirkimo sutarčių vykdymo prevencinę kontrolę – stebi, kad pagal pirkimo sutartį nebūtų išmokėta daugiau lėšų nei numatyta sutartyje, kad mokėjimai būtų vykdomi laikantis jiems nustatytų terminų ir kitų pirkimo sutartyje nustatytų su mokėjimais susijusių sąlygų*“.

Analizės metu nustatyta, kad ne visais atvejais sudarant mažos vertės pirkimo sutartį joje nurodomas asmuo, atsakingas už pirkimo sutarties vykdymo priežiūrą²⁰.

Rekomenduojama nustatyti, kad ir vykdant mažos vertės pirkimus, pirkimo sutartyje, kai ji sudaroma raštu, būtų nurodomas asmuo, atsakingas už sutarties vykdymą, arba reglamentuota, kad nesant pirkimo sutartyje nurodyto atsakingo už sutarties vykdymą asmens (taip pat tuo atveju, kai sutartis sudaroma žodžiu), tą funkciją vykdytų struktūrinio padalinio, kurio funkcijoms vykdyti reikalingi įsigijami prekės, paslaugos ar darbai vadovas (kai galima nustatyti) arba pirkimo iniciatorius.

Siekiant tinkamos vidaus kontrolės užtikrinimo, rekomenduojama registruojant sutartį Įmonės dokumentų valdymo sistemoje (toliau – DVS), visais atvejais nurodyti atsakingą asmenį (jo nesant atsakingą padalinį), sutarties objektą, sutarties planuojamą pabaigos datą, taip pat pastabose nurodyti, kad tai viešojo pirkimo sutartis. Taip pat apsvarstyti galimybę visus perdavimo aktus, keliamus į DVS, susieti su pirkimo sutartimi arba sąskaita-faktūra (jeigu pirkimo sutartis sudaryta žodžiu).

Įvertinus Įmonės vykdomų pirkimų apimtį, nustatyta, kad pagal pirkimų skaičių Įmonėje vyrauja mažos vertės pirkimai. 2020 m. ataskaitoje Atn-13 už 2020 m. nurodyta, kad 2020 m. įvykdyti 18 mažos vertės pirkimų, bendra sutarčių vertė 214047,46 Eur.

Pažymėtina, kad viešųjų pirkimų iš vieno tiekėjo (nesvarbu, ar dalyvauja vienas, ar pasiūlymų eilėje lieka vienas) santykis su visų pirkimų verte Įmonėje 2020 metais buvo 80 %²¹, 2019 metais –

²⁰ pvz., 2020-12-11 prekių pirkimo-pardavimo sutartis su UAB Musonas, Nr. 2019/12/11-01, 2020-08-31 sutartis Nr. (4.22)10MF-62, sutartis su MB OLCO

35 %²². Įmonės atsakingas darbuotojas paaiškino, kad 2020 m. toks procentas susidarė dėl to, kad buvo vykdyti didelės vertės atviri konkursai, kurie iš principo iškreipia statistiką, kai lyginama pagal pirkimų vertę.

Apibendrinant, galima teigti, kad korupcijos pasireiškimo rizika viešųjų pirkimų vykdymo srityje galėtų pasireikšti kreipiantis į netinkamai atrinktus tiekėjus prašant pateikti pasiūlymą, subjektyviai arba ne pagal teisės aktų reikalavimus rengiant pirkimo dokumentus ar vertinant pasiūlymus. Siekiant skaidrių viešųjų pirkimų procedūrų, **tikslinga nuolat vykdyti antikorupcinį švietimą ir vykdyti kitas reikalingas korupcijos prevencijos priemones**. Siūloma visais atvejais rengiant pirkimo dokumentus taikyti „4 akių principą“, kad dokumentus peržiūrėtų (derintų) mažiausiai du asmenys.

Bet koku atveju, korupcijos riziką pirkimų vykdymo srityje mažina tai, kad viešųjų pirkimų procedūros, pirkimų dokumentų rengimo reikalavimai ir pasiūlymų vertinimo reikalavimai yra aiškiai apibrėžti Lietuvos Respublikos teisės aktuose, todėl pirkimų organizatoriai ir viešųjų pirkimų komisija neturi plačios veikimo laisvės.

2.3.2. Dėl pirkimų skelbimo bei informacijos viešinimo

Vienas iš korupcijos riziką viešuosiuose pirkimuose mažinančių priemonių, yra informacijos apie Įmonės viešuosius pirkimus, viešinimas.

Analizės metu nustatyta, kad vykdomi skelbiami pirkimai. Skelbiamų viešųjų pirkimų santykis vertinant visų pirkimo vertę (lyginant su visų pirkimų verte) 2020 m., 91,6 %²³.

Nustatyta, kad Įmonėje paskirti asmenys, atsakingi už informacijos, susijusios su viešaisiais pirkimais, viešinimą (bent kiek privaloma viešinti pagal Viešųjų pirkimų įstatymą) (t.y. pirkimų organizatoriai, komisija²⁴).

Pirkimo sutarčių viešinimas

Informacijos viešinimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje (toliau – CVP IS) tvarkos aprašo, patvirtinto Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 19 d. įsakymu Nr. 1S-91 „Dėl Informacijos viešinimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo“, 30 punktas įpareigoja perkančiąsias organizacijas laimėjusių dalyvių pasiūlymus, sudarytas pirkimo sutartis CVP IS viešinti ne vėliau kaip per 15 kalendorinių dienų nuo pirkimo sutarties sudarymo, bet ne vėliau nei iki pirmojo mokėjimo pagal ją pradžios.

Išanalizavus Įmonės CVP IS pavišintas sutartis nuo 2020-08-01 (viso 18) nustatyta, kad 17 iš 18 pirkimo sutarčių pavišintos nustatytais terminais²⁵. Nustatyta, kad sudarius viešojo pirkimo sutartis kai kuriais atvejais neviešinamas laimėjusio dalyvio pasiūlymas²⁶. Taip pat nustatytas vienas netikslumas pateiktoje informacijoje, pvz., prie viešojo judriojo telefono ryšio ir perdavimo paslaugų sutarties nurodyta, kad sutarties data 2020-08-05, nors tiekėjas sutartį pasirašęs 2020-08-13, perkančioji organizacija pasirašiusi 2020-08-05.

²¹ Duomenys iš GIS-Centro pateikto VŠĮ Valdymo koordinavimo centrui VVĮ gerosios valdysenos klausimyno 20-21, pateikto 2021-03-31

²² Duomenys iš GIS-Centro pateikto VŠĮ Valdymo koordinavimo centrui VVĮ gerosios valdysenos klausimyno 19-20, pateikto 2020-03-26

²³ Duomenys iš GIS-Centro pateikto VŠĮ Valdymo koordinavimo centrui VVĮ gerosios valdysenos klausimyno 20-21, pateikto 2021-03-31

²⁴ GIS-Centro direktoriaus 2017 m. rugsėjo 29 d. įsakymas Nr. (1.2)IAT-52 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo įmonėje“, 2021-06-30 įsakymas Nr. (1.2)IAT-104

²⁵ Pirkimo Nr. 507480 metu sudaryta pirkimo sutartis pavišinta praleidus 15 k.d. terminą nuo pirkimo sutarties sudarymo, pasiūlymas nepavišintas, tačiau pavišinti perdavimo aktai

²⁶ Žiūrėti prieš tai buvusią pastabą

Taip pat analizuotos 7 sutarčių pavišinimas²⁷ vertinant, ar sutartys nebuvo paskelbtos vėliau nei įvykdytas pirmasis mokėjimas, tačiau neatitikčių nenustatyta.

Vėluojant paskelbti informaciją ar nepaskelbiant informacijos apie sudarytas sutartis ir neviešinant laimėjusio dalyvio pasiūlymo apribojama suinteresuotų subjektų galimybė laiku gauti aktualią informaciją apie Įmonės vykdytų viešųjų pirkimų rezultatus bei nesudaromos prielaidos visuomeninei kontrolei.

Pasiūlymas: nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemonės, užtikrinančias viešojo pirkimo–pardavimo sutarties ir laimėjusio dalyvio pasiūlymo viešinimą nustatytais terminais.

Ataskaitų teikimas ir viešinimas

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 96 straipsnį perkančioji organizacija CVP IS priemonėmis Viešųjų pirkimų tarnybai pateikia pirkimo procedūrų ataskaitą per 15 dienų pasibaigus pirkimo procedūroms, bet ne vėliau kaip iki pirmojo mokėjimo pagal sudarytą pirkimo sutartį pradžios. Ataskaita neteikiama atliekant mažos vertės pirkimą. Taip pat teikiama visų per kalendorinius metus sudarytų pirkimo sutarčių, kai pirkimo sutartis sudaroma atliekant Viešųjų pirkimų įstatymo 25 straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodytus pirkimus ar kai sudarytos pirkimo sutarties nereikalaujama paskelbti pagal įstatymo 86 straipsnio 9 dalies nuostatas, ataskaita per 30 dienų, pasibaigus ataskaitiniams kalendoriniams metams.

Nagrinėjamu laikotarpiu buvo pateiktos 2 pirkimų procedūrų ataskaitos: Topografijos ir inžinerinės infrastruktūros informacinės sistemos komponento „Planų vertinimas ir susijusios informacijos teikimas“ sukūrimo paslaugos (supaprastintas pirkimas, pirkimo būdas – atviras konkursas); Darbo vietų techninė ir programinė įranga (tarptautinis pirkimas, pirkimo būdas – atviras konkursas). Taip pat laiku pateikta Atn-13 ataskaita už 2020 metus (paskelbta 2021-01-12).

Pasiūlymas: nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemonės, užtikrinančias ataskaitų pateikimo priežiūrą ir kontrolę.

2.3.3. Pirkimų vykdymas

Siekiant įvertinti kaip praktiškai vykdyti viešieji pirkimai Įmonėje nuo 2020 m. rugpjūčio 1 d. iki 2021 m. rugpjūčio 31 d., atsitiktiniu būdu atsirinkti įvertinti pirkimai vykdyti nagrinėjamu laikotarpiu ir nustatyti šie procedūriniai neatitikimai (Vertinimo išvados 2.3.3 dalyje aprašytų pirkimų, kuriuos vykdė viešųjų pirkimų komisija, vertinimą atliko juristas):

1) Supaprastintas atviras konkursas (mažos vertės pirkimas) – „Geodezinis globalinės padėties nustatymo prietaisų komplektas“ (Nr. 507586). Pirkimas vykdytas remiantis GIS-Centro direktoriaus 2020-06-18 įsakymu Nr. (1.2)1AT-105, numatoma pirkimo vertė – 18000 Eur, pirkimą vykdė pirkimų komisija. Pirkimas nutrauktas (Viešojo pirkimo komisijos 2020 m. rugsėjo 24 d. protokolas Nr. (4.19)9MF-14), pirkimo sutartis nesudaryta. Prie pirkimo organizavimo dokumentų (bylos) nepridėtas pirkimo inicijavimo dokumentas, nors VĮ Distantinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ mažos vertės pirkimų vykdymo tvarkoje nustatyta, kad „planavimo ir pasirengimo pirkimams dokumentai (...) saugomi ne trumpiau nei 4 metus nuo pirkimo pabaigos“.

2) 2021 m. balandžio 29 d. Mažos vertės viešojo pirkimo pažyma Nr. (4.17)8MF-6, pirkimo organizatoriaus vykdytas mažos vertės pirkimas neskelbiamos apklausos būdu „Gaisrinės signalizacijos, apsauginės signalizacijos ir įeigos sistemos, automatinės gaisro gesinimo dujomis,

²⁷ [Leidinio „Lietuvos erdvinės informacijos infrastruktūra“ išleidimo \(galutinio maketo parengimo spaudai, spausdinimo ir įrišimo\) paslaugų pirkimo sutartis; PROGRAMINĖS ĮRANGOS LICENCIJŲ ATNAUJINIMAS; Nešiojamieji kompiuteriai; Baldai; Turimos serverinės techninės įrangos garantijų pratęsimo paslaugos; Bepilotis orlaivis ; Geodezinio globalinės padėties nustatymo prietaiso komplektas](#)

vaizdo stebėjimo, kondicionavimo-drėkinimo sistemų techninės priežiūros ir techninio aptarnavimo paslaugos“. Pasirašyta pirkimo sutartis (2021.05.03 Nr. (4.22E)10MF-34) nepaskelbta CVP IS.

3) „SQL Server administravimo mokymai“, į pasiūlymų eilę buvo įrašyti 3 pasiūlymai, iš kurių antro įrašyto eilėje pasiūlymo kaina viršijo perkančiosios organizacijos nustatytą preliminarią (maksimalią) kainą.

4) Geodezinis globalinės padėties nustatymo prietaisų komplekto pirkimo sąlygose yra neatitinkimų, pvz. pirkimo sąlygose teigiama, kad tai supaprastintas atviras konkursas, tačiau pasiūlymo formoje nurodoma, kad tiekėjas sutinka su „tarptautinio atviro konkurso sąlygomis“ (Viešojo pirkimo komisijos 2020 m. rugsėjo 14 d. protokolas Nr. (4.19)9MF-12).

Pirkimų tikrinimo metu nustatyta, kad daug (viso 16) pirkimų²⁸ palikta vykdyti metų pabaigai, t.y. 2020 m. gruodžio mėnesiui, taip sudarant prielaidas darbuotojų klaidoms vykdant viešuosius pirkimus atsirasti. Siekiant to išvengti, **rekomenduojama nuolat sekti pirkimų poreikį, kad didžioji dalis pirkimų nebūtų paliekama vykdyti metų pabaigai.**

Pažymėtina, kad darbuotojo klaida laikytina individualiu korupcijos rizikos veiksniu, todėl siūloma stiprinti pirkimus vykdančių darbuotojų kompetencijas viešųjų pirkimų srityje.

Siekiant išvengti galimybės komisijai ar pirkimų vykdytojui savo nuožiūra vertinti, ar pasiūlymo kaina yra perkančiajai organizacijai priimtina, rekomenduojama nustatyti, kad pirkimo paraiškoje, komisijos protokole arba kitame dokumente būtų nurodyta / nustatyta maksimali pirkimo vertė.

Siekiant įvertinti interesų konfliktų prevenciją, vertinta, ar Įmonėje laikomasi Viešųjų pirkimų įstatymo 21 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad *perkančioji organizacija, siekdama užkirsti kelią pirkimuose kylantiems interesų konfliktams, turi reikalauti, kad kiekvienas perkančiosios organizacijos darbuotojas, Komisijos narys ar ekspertas, stebėtojas, dalyvaujantis pirkimo procedūroje ar galintis daryti įtaką jos rezultatams, pirkimo procedūrose dalyvautų ar su pirkimu susijusius sprendimus priimtų tik prieš tai pasirašęs konfidencialumo pasižadėjimą ir Viešųjų pirkimų tarnybos kartu su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija nustatytos formos nešališkumo deklaraciją. Vertinimo metu nustatyta, kad Įmonėje nėra užtikrinama, kad visais atvejais būtų pasirašomi konfidencialumo pasižadėjimai ir nešališkumo deklaracijos* (pvz. pirkimų organizatorius (*duomenys nuasmeninti*) nėra pasirašęs šių dokumentų nagrinėjamu laikotarpiu). Teisės aktuose nėra nustatyta, kaip dažnai minėti dokumentai turi būti pasirašomi: kiekvieno pirkimo metu ar kartą į metus. Rekomenduojama nustatyti pasirašymo periodiškumą vidaus teisės aktuose.

Vertintojo žiniomis, Įmonėje nenustatyta atvejų, kad pirkimų vykdytojais nesilaiko nešališkumo ir konfidencialumo arba būtų patekę į interesų konflikto situaciją ir nenusišalinę nuo su atitinkamu pirkimu susijusių sprendimų priėmimo proceso.

Veiklos srities vertintojas neturi duomenų, kad Įmonės sprendimai, priimti nagrinėjamu laikotarpiu, būtų apskūsti teismui ar kitoms institucijoms. Informacijos apie pažeidimus Įmonės vykdytų viešųjų pirkimų srityje vidiniu kanalu taip pat negauta.

Viešųjų pirkimų vertinimo metu reikšmingų procedūrinių pažeidimų ir korupcijos atvejų veiklos srityje nenustatyta. Komisijos priimtų sprendimų turinys atitinka teisės aktų reikalavimus (protokole nurodoma sprendimą priimančio subjekto, sprendimas, sprendimo argumentai). Nustatytas atvejis, kai pirkimų organizatorių sprendimų turinys neatitinka teisės aktų

²⁸ Informacija pagal 2020 m. pirkimų registro duomenis

reikalavimų (pvz. į pasiūlymų eilę įrašytas pasiūlymas, kurio kaina viršija maksimalią pirkimo sumą).

Išnagrinėjus viešųjų pirkimų vykdymo procesą Įmonėje, nustatyti individualūs korupcijos rizikos veiksniai, keletas procedūrinių pažeidimų.

2.3.4. Korupcijos riziką mažinančių priemonių taikymas

Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 8 punktą perkančiosios organizacijos pirkimų komisijų nariams, perkančiosios organizacijos vadovo paskirtiems atlikti supaprastintus pirkimus asmenims, perkančiosios organizacijos atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantiems ekspertams, viešojo pirkimo iniciatoriams taikomos nuostatos dėl privačių interesų deklaravimo, šio įstatymo 11 straipsnis (pareiga nusišalinti) ir 13 straipsnis (dovanų ar paslaugų priėmimo apribojimai).

Pirkimo procese dalyvaujančių asmenų pareigos, susijusios su viešųjų ir privačių interesų derinimu, nustatytos GIS-Centro direktoriaus 2021 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. (1.2)1AT-66 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo bei atsakingų asmenų paskyrimo“. Privačių interesų deklaravimo kontrolę vykdo Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiasis specialistas, už privačių interesų derinimą atsakingas juristas.

2021 m. balandžio 23 d. įsakyme Nr. (1.2.)1AT-66 nustatyta papildoma interesų konfliktų prevencijos priemonė (p. 7.1): *įsakymai dėl viešojo pirkimo komisijos sudarymo ar pirkimų organizatorių skyrimo, teikiami vizuoti atsakingam asmeniui, kad šis galėtų patikrinti, ar nėra interesų konflikto ir / ar komisijos nariai, pirkimų organizatoriai deklaravo savo papildomas su pirkimais susijusias pareigas PINREG. Viešųjų pirkimų komisijai patvirtinus ekspertus, dalyvaujančius pirkimų procedūrose, jų sąrašas pateikiamas atsakingam asmeniui patikrinti, ar nėra interesų konflikto ir / ar ekspertai deklaravo savo papildomas su pirkimais susijusias pareigas PINREG. Visgi analizės metu nustatyta, kad įsakymų projektai, susiję su pirkimų organizatorių skyrimu, nebuvo teikti vizuoti atsakingiems asmenims. Rekomenduojama įsakymų projektų rengėjams kiekvienu atveju spręsti, kokie asmenys ir kokias pareigas užimantys darbuotojai turi būti supažindinti su įsakymu. Rekomenduojama, kad su visais įsakymais veiklos klausimais (išskyrus konfidencialius dokumentus) susipažintų biuro administratorius, kad būtų tinkamai vykdoma jam priskirta funkcija „pagal kompetenciją įveda duomenis į DVS (registruoja dokumentus, formuoja užduotis)“.*

Įmonės intranete yra skiltys skirtos viešiesiems pirkimams, interesų derinimui ir korupcijos prevencijai. Taip pat Įmonės interneto svetainėje yra sukurta sritis „Korupcijos prevencija“ ir nuoroda „Pranešk apie korupciją“ (su nuoroda į Specialiųjų tyrimų tarnybos puslapį). 2019 m. gegužės 9 d. yra patvirtintas Informacijos apie pažeidimus VĮ GIS-Centre teikimo tvarkos aprašas, kuriame numatyta galimybė pranešti apie pažeidimą ar nusikaltimą, anonimiškumas pranešant el. paštu pranesk@gis-centras.lt.

Įmonėje nustatytas už prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę atsakingo asmens funkcijos ir atsakomybės: nustatyti ir vertinti pirkimų rizikingumą, korupcijos rizikos veiksnius pirkime ar atskiruose jo etapuose; GIS-Centro direktoriui siūlyti priemones stiprinančias vidaus kontrolę pirkimų srityje; GIS-Centro direktoriaus pavedimu atlikti prevencinį pirkimo ar atskirų jo etapų patikrinimą; atlikti kitas funkcijas bei vykdyti kitas pareigas, nustatytas jam Lietuvos Respublikos teisės aktuose, GIS-Centro vidaus teisės aktuose ir GIS-Centro direktoriaus pavedimais. Nustatyta, kad prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę atliekantis asmuo – direktoriaus pavaduotojas ekonomikai

ir ūkiui bei kiti asmenys pagal jiems suteiktus įgaliojimus (vyriausiasis buhalteris, juristas už interesų derinimą ir kt.).

Siekiant atskirti sprendimų priėmimo ir kontrolės funkcijas (pvz., pavaduotojui ekonomikai ir ūkiui pavesta prevencinė viešųjų pirkimų kontrolė, jis taip pat yra viešųjų pirkimų komisijos pirmininkas), išvengti interesų konfliktų kilimo, būtų tikslinga įtraukti daugiau asmenų, nevykdančių pirkimus, į viešųjų pirkimų prevencinės kontrolės priemonių vykdymą.

Nors analizės metu nenustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu Įmonės vykdytuose pirkimuose laimėję subjektai būtų tiesioginiais arba netiesioginiais verslo / paslaugų teikimo ryšiais susiję su Įmone, vadovais arba darbuotojais, kurie susiję su vykdytais pirkimais.

Rekomenduojama Įmonėje nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemones, skirtas įvertinti rizikingiausius pirkimus bei užtikrinti savalaikę viešųjų pirkimų prevencinę kontrolę.

Rekomenduojama nustatyti kriterijus, pagal kuriuos /kada viešuosius pirkimus vykdantys asmenys, taip pat už pirkimo sutarties vykdymą atsakingi asmenys, turėtų informuoti viešųjų pirkimų prevencijos kontrolę arba viešųjų ir privačių interesų derinimo kontrolę vykdantį subjektą apie rizikos veiksnius.

3. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

3.1. Išvados

1. Įmonė yra priėmusi būtinus teisės aktus, reikalingus įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų įgyvendinimui, reglamentuojančius viešųjų pirkimų sritį. Vidaus teisės aktuose įtvirtinti sprendimų priėmimo principai, apibrėžti sprendimus priimančius subjektai, jų įgaliojimai ir atsakomybė. Teisės aktuose nustatyta sprendimų priėmimo, veiksnių atlikimo tvarka yra skaidri. Teisės aktai periodiškai peržiūrimi.

2. Įmonėje, galėjo egzistuoti interesų konfliktų kilimo, kronizmo ar panašaus pobūdžio rizika. Riziką mažino tai, kad Įmonėje galioja ir darbuotojai supažindinti su vidaus teisės aktais, reglamentuojančiais korupcijos prevenciją bei interesų derinimą. Įmonėje įsteigtas ir veikia informacijos apie pažeidimus kanalas.

3. Įmonė patvirtino esminius vidaus teisės aktus, reikalingus įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų įgyvendinimui.

4. GIS-Centro galios pirkimų planavime ribotos. Įmonei ir jos darbuotojams nesuteiktos neribotos galimybės veikti savo nuožiūra pirkimų planavimo etape. Pirkimų planavimo procese dalyvauja bei sprendimus priima ne tik Įmonė, tačiau ir GIS-Centro teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija – Žemės ūkio ministerija (Įmonė Žemės ūkio ministerijai teikia Pirkimų planą, Žemės ūkio ministras tvirtina metinę pajamų ir išlaidų sąmatą bei metinį ilgalaikio turto įsigijimo planą, lėšos pirkimams planuojamos ateinančių biudžetinių metų atitinkamos programos priemonių vykdymo sąmatoje).

5. Pirkimų inicijavimas yra reglamentuotas Įmonės vidaus teisės aktuose, tačiau praktinis teisės aktų įgyvendinimas turi nežymių trūkumų (pvz., ne visais atvejais pirkimo iniciatorius pirkimo paraiškoje pateikia visą reikalingą pirkimui įvykdyti informaciją).

6. Įmonėje nėra atskiro viešųjų pirkimų skyriaus arba viešųjų pirkimų specialisto etato, pirkimų organizatoriaus ir viešųjų pirkimų komisijos narių funkcijos priskirtos kitas pareigas užimantiems darbuotojams. Pirkimo vykdytojų (pirkimo organizatorių ir komisijos narių) teisės ir

pareigos nustatytos, aiškus jų pavaldumas ir atskaitingumas vykdant konkrečias su pirkimų vykdymu susijusias veiklas.

7. Įmonės vidaus teisės aktuose nenustatyta viešųjų pirkimų komisijos narių ar pirkimų organizatorių rotacija. Nors viešųjų pirkimų komisijos narių ir pirkimų organizatorių rotacija mažintų korupcijos riziką viešųjų pirkimų srityje, tačiau dėl žmogiškųjų išteklių (įskaitant kompetencijas viešųjų pirkimų srityje) trūkumo vykdyti minėtų asmenų rotaciją Įmonė neturi galimybės.

8. Analizės metu nustatyta, kad Įmonėje vykdomi skelbiami pirkimai.

9. Viešųjų pirkimų vertinimo metu reikšmingų procedūrinių pažeidimų ir korupcijos atvejų veiklos srityje nenustatyta. Išnagrinėjus viešųjų pirkimų vykdymo procesą GIS-Centre nustatyti individualūs korupcijos rizikos veiksniai, keletas pirkimų vykdymo trūkumų (pasitaikė atvejų, kai buvo praleisti sutarčių arba pasiūlymų pavišimo terminai, ne visais atvejais pirkimų vykdytojai yra pasirašę konfidencialumo pasižadėjimus ir nešališkumo deklaracijas).

10. Įmonėje patvirtinti vidaus teisės aktai, reglamentuojantys pareigą pirkimo iniciatoriams, pirkimo organizatoriams, viešųjų pirkimų komisijos nariams deklaruoti privačius interesus ir laikytis viešųjų ir privačių interesų derinimo tvarkos, tačiau kai kurie iš pirkimų vykdytojų privačių interesų deklaracijose nenurodė kitų (visų) Įmonėje užimamų pareigų, susijusių su viešųjų pirkimų vykdymu.

11. Įmonėje nustatytos korupcijos rizikos atsiradimą mažinančios priemonės ir prevencinę kontrolę vykdančios asmenys, tačiau manytina, kad vidaus kontrolė viešųjų pirkimų srityje turėtų būti tobulinama. Tikslinga Įmonėje nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemones, skirtas įvertinti rizikingiausius pirkimus bei užtikrinti savalaikę viešųjų pirkimų prevencinę kontrolę.

12. Nepaisant aukščiau išdėstytų išvadų, viešųjų pirkimų procesas Įmonėje vyksta gana sklandžiai. Apie tai liudija faktas, kad apskųstų teismui ir kitoms institucijoms Įmonės sprendimų dėl viešųjų pirkimų vykdymo analizuojamu laikotarpiu nebuvo.

Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą, galima teigti, **kad Įmonėje korupcijos pasireiškimo tikimybė viešųjų pirkimų srityje yra maža**. Korupcijos pasireiškimo tikimybę veiklos srityje mažina tai, kad visiems darbuotojams taikomos GIS-Centro etikos kodekso nuostatos. Be to, Įmonėje patvirtinti teisės aktai, susiję su interesų derinimu bei korupcijos prevencija, taip pat nustatyta darbuotojų pareigos ir atsakomybė (darbuotojų pareigybių aprašymuose ir kituose vidaus teisės aktuose).

Nors formaliai Įmonės veikla, planuojant, organizuojant ir vykdant viešuosius pirkimus atitinka Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 5 punkte numatytą kriterijų, t.y. „*daugiausiai priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo*“, Įmonėje sukurtas ir nuolat peržiūrimas (tobulinamas) teisinis reguliavimas, kad viešieji pirkimai vyktų pagal teisės aktų reikalavimus. Įmonė yra priėmusi būtinus vidinius teisės aktus, siekiant užtikrinti Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų įgyvendinimą. Įmonės veikla viešųjų pirkimų planavime ir įgyvendinime yra kontroliuojama (t.y. įtakojama) Žemės ūkio ministerijos.

3.2. Pasiūlymai

Atsižvelgiant į Vertinimo išvadoje nurodytus trūkumus ir (ar) galimas rizikas, rekomenduojama taikyti šias korupcijos riziką mažinančias priemones:

1. Patikslinti Kokybės vadovą, Viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentą ir kitus vidaus teisės aktus pagal Vertinimo išvadoje pateiktus pastebėjimus ir rekomendacijas.

2. Už viešųjų pirkimų sritį atsakingiems asmenims periodiškai peržiūrėti ir esant poreikiui pakeisti sritį reglamentuojančius teisės aktus, Įmonėje galiojančius dokumentus (procesus, tvarkas, aprašus ir pan.), pareigybių aprašymus ir esant poreikiui inicijuoti (atlikti) teisinio reglamentavimo keitimus.
3. Formuojant viešųjų pirkimų poreikį visų pirma atsižvelgti į Įmonės tikslus ir prioritetus, vykdomus specialiuosius įpareigojimus.
4. Nuolat sekti pirkimų poreikį, nustatant papildomas viešųjų pirkimų planavimo priemones, kad didžioji dalis pirkimų nebūtų palikta vykdyti metų pabaigai.
5. Sudaryti pirkimų iniciatorių sąrašą, siekiant užtikrinti pirkimų iniciatorių privačių interesų deklaravimo prievolės laikymąsi ir deklaravimo kontrolę.
6. Nustatyti papildomas priemones, užtikrinančias konfidencialumo pasižadėjimų ir nešališkumo deklaracijų pasirašymo kontrolę.
7. Rengiant pirkimo dokumentus taikyti „4 akių principą“: nustatyti, kad dokumentus peržiūrėtų (derintų) mažiausiai du asmenys.
8. Nustatyti vidaus kontrolės priemones, kurios užtikrintų viešojo pirkimo-pardavimo sutarties ir laimėjusio dalyvio pasiūlymo viešinimą.
9. Nustatyti kriterijus, pagal kuriuos /kada viešuosius pirkimus vykdančias asmenys, taip pat už pirkimo sutarties vykdymą atsakingi asmenys, turėtų informuoti viešųjų pirkimų prevencijos kontrolę arba viešųjų ir privačių interesų derinimo kontrolę vykdančią subjektą apie rizikos veiksnius.
10. Nuolat kelti viešųjų pirkimų procese dalyvaujančių asmenų kompetencijas viešųjų pirkimų ir korupcijos prevencijos srityse.

Direktoriaus pavaduotojas ekonomikai ir ūkiui

Marius Busilas

Marius Busilas, tel. (8 5) 272 4741; el. p. m.busilas@gis-centras.lt